

zsról van itt szó, amely a teljes realizmusból fakad. Arról az elvről ugyanis, amely szerint a realista író nem egyszerűen az életből „másolja”, hanem „teremti” hőseit.

Befejezőként *Móricz Zsigmond*hoz tér vissza. Leszögezi, hogy a magyar próza azért olyan változatos, mert az élet minden oldalát át akarja fogni, az eseményeket, az emberi viszonylatok rendszerét, de ezen túl valami általánosabbat is képes kifejezni. Ezért tudott eljutni a magyar próza *az egyes embertől az emberiséghez*. Ha az emberiséghez az egyes ember megértése ad kulcsot, akkor elmondhatjuk, hogy ennek több járható útja van. Közülük Zaligin *Gabriel Garcia Marquez* példáját említi egyik lehetséges útként, de fontosnak értékeli azt is, amelyet a magyar szociográfiai széppróza jár. Zaligin megemlíti *Jókai Anna* és *Moldova György* valóságfeltáró írói munkásságát, megnevezi *Fekete Gyula* kisregényét, *Az orvos halálát*, amely az ő számára Csehovot idézi, a csehovi líraiság és puhaság nélkül. Elismeréssel szól *Örkény István* művészetéről és tanulságosnak tartja alkotásait, köztük az „egyperces novellákat”. Zaligin, esszéjének zárásaként a szovjet olvasónak szánt üzenetet fogalmaz: megismerve a magyar irodalmat, elmélyedve értékeiben, nem csalódik sem a modern, sem a klasszikus magyar irodalomban, éppúgy, mint a francia, angol és német irodalomban, amelyhez már régóta hozzászokott.

Szergej Zaligin jövőre lesz 70 éves. Magyar olvasói nevében is további eredményes alkotmunkát, hosszú és derűs szellemi csűrbegyűjtést kívánunk neki: sok és változatos tapasztalat- és élményanyagát — közte az irodalmunkról szóló ismereteit is — sikerüljön hiánytalanul művekbe foglalnia!

CS. VARGA ISTVÁN

A partok felett

SZEGEDI ÉS ODESSZAI KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA

Szeged antológiatermő város, írók-költők és szerkesztők útrairdítója, tehetségek felnevelője és kiröptetője. Mindezt újólag bizonyítja *A partok felett* című versantológia, amelyet Szegedhez kötődő magyar költők és odesszai szovjet költők műveiből állítottak össze. A 11 magyar költőt bemutató anyagot *Greza Ferenc* és *Olasz Sándor* szerkesztette, a valamivel bővebb ukrán rész — 17 szovjet költő verseit tartalmazza — szerkesztője: *Viktor Narusevics*. A versválogatás egy időben jelent meg Szegeden magyarul és Odesszában ukrán nyelven. A két város testvérkapcsolatának szép bizonyítéka, a kulturális együttműködésnek újabb lépcsőfoka a verskötet.

Tömör előszó tudatja az olvasót Odessza és Szeged irodalmi kapcsolatának legfőbb előzményeiről. Az adatok, az irodalomtörténeti tények kiegészíthetők, a megállapítások tovább gondolhatók. Csupán egyetlen mozzanatra szorítkozunk utalásszerűen. Odessza és Szeged irodalmi kapcsolata szépen illeszkedik bele a tágabb értelemben vett magyar és ukrán, magyar és orosz-szovjet kulturális kapcsolatok szerteágazó történetébe. Tudjuk, hogy az orosz délre száműzött Puskinnak Odesszában magyar kapcsolatai is voltak. Az 1794-ben alapított tarka, mozgalmas kikötővárosban, 1829-ben Bese János magyar lakosokkal is találkozik. De más utazók is feljegyezték a magyar nyelvet az Odessza utcáin hallható tucatnyi más nyelv között. Az 1804-től itt működő osztrák konzulátusnak magyar ember, Tom Sámuel a vezetője, aki a város alapításától kezdve évtizedekig az odesszai „társaság öröme és díszé” volt (Várad-Sternberg János). Zeneértő lengyel feleségével együtt nagy népszerűségnek örvendett. Puskinban nemcsak a tehetséges ifjú költőt, hanem a sorsüldözött embert is felismerte, szerette és pártfogolta. Ez az Odesszai magyar kapcsolat nem maradt folytatás nélküli színfolt. 1839-ben az *odesszai Almanach*ban Berzsenyi-vers, *A táncok* című jelenik meg...

A kötet szerkesztői tömören szólnak arról, hogy ez a tengerparti város az útrairdítója Bá-

belnek, élményadója Ilf-Petrovznak, Katajevnek és sok más írónak. A magyar olvasó Ady tár-cájából, Kiss József nevezetes emlékéllító verséből, Illyés Gyula 1934-es, valamint Veres Péter 1950-es útirajzából már korábban is képet alkothatott Odesszáról. Szép tradíciókat folytat új igényvel, változott körülmények között *A partok felett* című antológia, amely „viszonylagos teljességu körkép, a jelen ideju összegezés és számvetés igényével” készült az erősödö barátság eredményeként.

A versválogatás magyar, szegedi kötődésü anyaga gondos, értékekre tekintö, a helyzet-kép egészére figyelö szerkesztöi munkát reprezentál. A nyitányt erötjeljes hangütéssel adja *Baka István* gondolat- és képgazdag verscsokra: *Ballada, Szakadj, Magdolna-zápor, Tübbe vetett evangélium*. Ezek a versek nemcsak Baka István költészetének, hanem az antológiának is a legjelentösebb darabjai közé tartoznak. Újabb bizonyítékai annak, hogy Baka költészete az irodalmi köztudatban és kritikai irodalmunkban is nagyobb figyelmet, méltöbb visszhangot érdemelne! Az egy nemzedékkel fiatalabb *Zalán Tibor* versei az elért szinten újabb kiktüzdhetö lehetösegeket ígérnek: *A férfi indulása, Jelek egy XX. századi totemoszlopra*.

Az antológia jellegéhez illö szép versekkel szerepel *Veress Miklós*. Az irodalmi kapcsolatok, az egyetemen elvégzett orosz nyelvi és irodalmi szak kítágitotta az átélés, beleézés lehetö-seégeit az orosz és ukrán irodalom és valóság iránt. A vérré vált emberi és szellemi élménynek, személyes és kulturális tapasztalatnak a magyarrá hasonítása a *Jásznája Poljana* című vers. Ezt a sort folytatja a témát és a műfajt már címében is kimondó *Moszkvai miniatürök* talaló kép- és gondolatsora, amint az *Esövel áldó* című versnek is nemcsak ihletöje, de keletkezésé-nek a színtere is: Moszkva. Veress Miklós költészetének karakterjegyeit, értékeit jelzi a *Két dal* és különösen a *CLII. zsoltár*. A válogatás érdeme, hogy a kevésben képes sokat érzékeltetni, ha a teljességet már úgyis lehetetlen.

A közös sorsot példázza *Szepesi Attila* életútja, amely Ungvárról, a szülövárosból indul, a beregszászi gyerekkoron át vezet Budapestre. A fővárosban otthonra talaló ifjú Szegeden szerez tanári diplomát, hogy a pályakezdést majd Budapest kedvezöbb klímájában követhesse a kibontakozás idöszaka. Versművészetét az antológiában *Az éjszakára, Dániel születése, Sáska-évszak* reprezentálja. A szegedi színezetet magas szinten képviseli Petri Csathó Ferenc miniatür remeke: *az Itt maradni*:

*Itt maradni
leülni Juhász Gyula asztalához.
Sóhajok hídja alatt
ugyanabban a harangszóban;
levelet Irni Nakonxipánba
ugyanazon a kórházi ágyon;
ittmaradni;
örizni Dózsa fejét,
Annával,
Aki nincsen többé.*

Simai Mihály költészetének rétegeire vet fényt az antológiában megjelent verscsokor: *Szarvas-fejek, Fehér fantázia, A kenyérszegö asszony balladája, A táltosfiú balladája*. A Szegedtöl csak térben messzire került *Papp Lajos*nak három verse látott napvilágot a válogatásban. Az *Útkereszten, Forrásnál, Hívös idö* költöi szándékainak és létérzékelésének jellegét érzékelteti, a szemlélet irányát jelzi.

A kötet szerkesztöit a versek önértékének tisztelete vezette, az esztétikai színvonal, a gondolati minöség elve. A hagyományosabban építkezö költök közül *Polner Zoltán* kétségkivül felülmúlja *Lödi Ferenc* és *Andrássy Lajos* versiröi szintjét. Lödi Ferenc az antológiában szereplö magyar költök legidösebbe. Andrássy Lajos költöként kevésbé ismert, öt inkább egy-kori szerkesztöként tartja számon az irodalmi köztudat. Polner Zoltán kötödése a szülöföld-höz konkrétabb, erősebb, mint másik két társáé: *A Marosnál, Szülöföld, Kontrasztok*. A magyar versanyagban kirívó a különbség az összeállítás záróakkordja és a többi vers közt. Szembeszökö ez és az összértéket eröteljesen károsítja: vessük csak össze a *Lepketáncot* és a *Szeged* című verseket, valamint az *Ijűság, Éjjel*, a *Tisza* és a *Szegedi fűzfa* poétájának termését *Baka István* vagy *Veress Miklós* verseivel!

A szovjet-ukrán anyag szerkesztöje, válogatója a költök versanyagát a szerzök születési

évének időrendjében közli. Így került az élre — némiképp valamelyes fontossági sorrendet is érzékeltetve — a 79 éves *Szergej Danyilov*, és ezért zárja a sort a legfiatalabb, a 38 éves *Mikola Palijenko*. Az egymásutániség sorrendjét azonban nem szabad merev értékrendnek elfogadni, annak ellenére, hogy a nagyobb életkor bizonyos fokig nagyobb életmű lehetőségét is jelentheti általában. A szerkesztő, *Viktor Narusevics* válogatása éppen az egyenlő részvételi lehetőségek elvét tükrözi: átlagban 5—6 vers jut az antológiában szereplő költőknek. Az említettek közül a következő költők nevével és verseivel találkozhatunk az összeállításban: *Alekszandr Uvarov, Volodimir Hetyman, Izmail Gordon, Ivan Rjadcsenko, Igor Nyeverov, Sztanyiszlav Sztризsenyuk, Vladimir Domrin, Vitalij Berezinszkij, Volodimir Rutkivszkij, Valentin Moroz, Vitalij Kologyij, Borisz Necserda, Anatolij Hluscscak, Vlagyimir Hoculenko*.

Szergej Danyilov két verse már címében is a magyar kapcsolatokat példázza: *Az ifjú Budapest, A Gellérthegyen*. Az odesszai *couleur locale* konstans összetevője: a tengermotivum, a kikötőváros éltető-zsongító, távlatokba repítő élményvilága. A tenger melléki költő vágyát fogalmazza meg *Uvarov: Vágy az óceán után*. *Nyeverov* tengerélménye (*Eltűnnek a hajók*) kapcsolatot talál a szegedi ihletforrással, a Tiszával: *Magyar rapszódia*. (Részletet közöl belőle a válogatás.) *Hetyman* szülőföld-kötődései (*Szülőföldem, hazai táj*); *Gordon* versvallomásai (*A primorszkaja út, Egy almafáról*); *Sztризsenyuk* *Odessza* című verse egyaránt a hősi múlt emlékeit idézik, a hazáért halt mártírok áldozatát tudatosítják. A tiszteletteljes és hálás főhajtás gesztusa kerül versbe *Domrin* *Ballada apámról* című alkotásában, a tanulságkeresés konklúzióját adja *Hluscscak* verse: az *Örökösök*.

Az odesszai színezet a legjobb versekben egyben általánosabb, ukrán és egyetemes emberi ismérveket is megcsillant. A fiatalabb költőknél erősebb a személyes szféra, az idősebbeknél pedig jellegadóbb a közösségi ihletés, a történelmi tapasztalat nyílt kivallása. A hangsúly azonban minden nyomatékbeli módosulás ellenére, nemzedékektől függetlenül is a történelmi tudatot erősítő szándékot, a mélyebb valóság- és önmegismerés igényét érzékelteti az odesszai költők verseiben. Eszmei, magatartásbeli rokonság fűzi őket össze a részint közös élményvilágon túl is. Ez a közösségtudat élteti *Berezinszkij* szerelmi ódáit, *Moroz, Kologyij, Necserda* verses hitvallásait, *Hoculenko, Rutkivszkij* nyíltan vallomásos, önéletrajzi fogantatású verseit. A tudatos szerkesztés eredménye, hogy súlyponti helyre került, a zárórész nyitóverse lett *Palijenko* alkotása, az antológia jelképes verse: a *Hidak*.

A szovjet-ukrán költők verseit gondos munkával, értő tudatossággal tolmácsolta: *Baka István, Balla Gyula, Belányi György, Benedek András, Gáti Kovács István, Mezey Katalin és Oláh János*. Szerencsés munkamegosztás eredménye — egyetlen kivétellel — az egy költő és egy fordító feladatvállalás, amely lehetővé tette az elmélyült, általában magas szintű megoldásokat. Külön kell szólni *Belányi György* versfordításairól, avatott tolmácsolásáról. Érezhetően megküzd fordítói és költői eredményeiért. Az értékteremtő folytatás azt ígéri, hogy *Belányinak* nemcsak fordítóként, hanem költőként is helye lesz az elkövetkező szegedi versantológiákban.

A partok felett című antológia az újjigényű szellemi hídverés bizonyítéka. A kézfogás gesztusán túl a szellemi találkozások lehetőségeit igazolja népek és nemzetek, városok és emberek között: utak találkozását, a partokat összekötő valóságos hidaknál is hatalmasabb szellemi hidak, összekötő kapcsolatok kölcsönösen gazdagító esélylehetőségeit. (*Szeged—Odessza, 1981.*)

CS. V. I.